

PROGRAMMA
TEYLERS GODGELEERD GENOOTSCHAP
TE HAARLEM

VOOR HET JAAR 2009

DIRECTEUREN VAN TEYLERS STICHTING EN DE LEDEN VAN TEYLERS GODGELEERD GENOOTSCHAP schrijven de volgende prijsvraag uit om beantwoord te worden vóór 1 mei 2012:

Gevraagd wordt een onderzoek naar de kritische voorstellingen die verbonden worden met de gave, de bewoning en de wegname van het land in het Psalter van de Hebreeuwse bijbel.

Toelichting

De vestiging van Israël in Kanaän wordt uitvoerig beschreven in de narratieve literatuur van de Hebreeuwse bijbel (Num; Joz; Ri). In een extrapolatie met betrekking tot de aartsvaders (Gen 12-36) wordt gesteld dat deze goddelijke gave van het land niet een geschiedkundig toeval, maar de verwerkelijking van een vroeger gedane belofte is. De latere receptie spreekt zelfs van de 'eed, die JHWH gezworen heeft'. Daarbij richtte zich de vraag in de vorige eeuw voornamelijk op de historiciteit. De kloof tussen de reconstructie van de gebeurtenissen aan het begin van de IJzertijd en de verhaalde gewelddadige intocht maakte een groot deel van het debat uit. Nadat er min of meer een consensus was bereikt waarbij een grotendeels vreedzame, regionaal verschillend reconstrueerbare en archeologisch ondersteunde vestiging in het heuvelland zichtbaar werd, was het pleit voorlopig beslecht. Nu verschoof de aandacht naar de vraag waarom alle bijbelse verhalen over de intocht een gewelddadig karakter hebben. Verschillende antwoorden zijn gegeven. Meestal worden zij verbonden met de Assyrische bezetting vanaf 745 v.Chr. of met het optreden van de in deuteronomistische ogen ideale koning Josia. In de meest recente literatuur wordt de vestiging van Israël in Kanaän vaak herleid tot een blauwdruk voor een nieuwe samenleving in de Perzische tijd. Daarbij speelt de radicaliteit waarmee de vreemde volken van het toneel moeten verdwijnen een grote rol bij de zelfkritische beoordeling van Israëls geschiedenis en schuld en het verdwijnen van het noordelijk rijk in 722/21 v.Chr. en het zuidelijk rijk in 587 v.Chr. Een dergelijke beoordeling wordt dan belangrijk voor het nieuwe begin na het einde van de Babylonische ballingschap. Daarbij is het land veel meer dan alleen een geografisch gegeven. De gave van het land wordt verbonden met/afhankelijk gemaakt van het leven met de Thora. Land en landbezit worden tot een onderpand in een religieus-ethisch geding. Geschiedvisies worden zo toegespitst dat het verlies van het land in Israëls zelfbeeld het gevolg is van het tekortschieten in religieus en sociaal opzicht. In een unieke zelfaanklacht wordt de hand in eigen boezem gestoken: niet JHWH heeft verloren van Assur of Marduk, maar wijzelf hebben het land verspeeld. Door deze verbinding van Thora, land en geschiedvisie wordt land een kritisch begrip in de zelfreflectie van Israël. Het gaat bij het land niet meer om een goddelijk gelegitimeerd

bezit, maar om het verwerkelijken van een samenleving binnen de religieuze en sociale spelregels van een nieuw geformuleerde verbondstheologie.

Naast de narratieve en wetsliteratuur bestaat er echter ook poëtische literatuur over de verkrijging, de bewoning en de wegname van het land. Juist in de spiegel van liederen en gebeden wordt duidelijk welke motieven met het denken over het land waren verbonden. De belangrijkste bron daarbij is het Psalter met de geschiedpsalmen 78, 105, 106 en hun veelomvattende verwerking van Pentateuch en Vroege Profeten. Maar ook de Pss 44, 80, 135, 136 e.a. gebruiken het motief van de verkrijging, de bewoning en de wegname van het land. Gevraagd wordt een onderzoek naar de wijze waarop in het Psalter landgave, landbezit en landverlies fungeren en hoe hier de verbinding van goddelijke gave en menselijke verantwoordelijkheid gezien wordt.

Verwacht wordt een afzonderlijke verhandeling die ter publicatie wordt aangeboden dan wel een bundeling van reeds gepubliceerde studies waarvan het merendeel is verschenen in de drie jaren voorafgaand aan 1 mei 2012. In het laatste geval dient men tevens een nog ongepubliceerde, speciaal voor de prijsvraag geschreven, studie toe te voegen waarin de eerdere publicaties in een bredere academische context worden geplaatst.

Uitgeschreven blijft de prijsvraag 2008 om beantwoord te worden vóór 1 mei 2011:

Gevraagd wordt een onderzoek naar de veranderingen in het denken over eenheid derkerken vanaf ca. 1970 tot nu.

Toelichting

Gedurende de jaren zestig en zeventig van de twintigste eeuw nam het aantal lidkerken van de Wereldraad van Kerken (WCC) sterk toe, onder meer door toetreding van verschillende orthodoxe kerken alsmede van kerken uit Azië, Afrika en Latijns-Amerika (waaronder ook pinksterkerken). De discussies over (zichtbare) eenheid van de kerken werden oorspronkelijk voornamelijk gevoerd in de *Commission on Faith and Order* van de Wereldraad van Kerken, waarin ook de Rooms-Katholieke Kerk (geen lid van de WCC) volledig participeert. Na eerdere rapporten kwam deze commissie in 1982 met de zogenaamde Lima-verklaring over doop, eucharistie en ambt alsmede met een 'Lima-liturgie'. Uitgangspunt was feitelijk de verwachting dat de universaliteit van de kerk tot één zichtbare uitdrukking kon komen in kerkelijke structuur en liturgie. Ook toen door de groeiende invloed van de orthodoxe kerken de nadruk kwam te liggen op begrippen als *koinonia* en conciliariteit bleef dit uitgangspunt voorlopig gehandhaafd.

Onder andere door de genoemde toename van het aantal lidkerken uit Azië, Afrika en Latijns-Amerika, grote politieke veranderingen op mondiaal niveau, en de opkomst van postmoderne vormen van cultuur in het westen verschoof de aandacht van (zichtbare) institutionele en liturgische eenheid naar erkenning van pluraliteit en aandacht voor inculturatie en contextualiteit, en dus voor het spanningsveld van globale en locale aspecten van de kerk en de relatie van christendom en plurale menselijke samenleving. Naast en soms in plaats van institutionele ecclesiologische eenheid ontstonden in deze fase van heroriëntatie daarom denkbeelden over eschatologische en spirituele vormen van eenheid. Tegelijk zette de Rooms-Katholieke Kerk zijn eigen officiële positie ten opzichte van de universele eenheid der kerk opnieuw uiteen in een Oecumenisch Directorium (1993), in de Pauselijke Encycliek *Ut Unum Sint* (1995) en in de verklaring van de

Congregatie voor de Geloofsleer *Dominus Iesus* (2000). Binnen de Wereldraad van Kerken werken momenteel verschillende organen gezamenlijk aan het thema 'eenheid' maar tegelijk moet worden erkend dat vele kerken in de zogenaamde Derde Wereld andere, meer urgente prioriteiten hebben. Dientengevolge lijkt op dit moment het discours over de eenheid der kerken een diffuus proces te zijn.

Het gevraagde antwoord dient de ontwikkelingen in het denken over eenheid der kerken te beschrijven en te evalueren. Aangezien het thema breed is en bovendien vanuit een historisch, theologisch of empirisch-praktisch perspectief benaderd kan worden, mag desgewenst worden volstaan met een antwoord dat zich in het bijzonder richt op de ontwikkelingen in een bepaald land of een bepaalde regio (voorzover van algemeen belang), dan wel op de veranderingen in het denken binnen een bepaalde denominatie.

Verwacht wordt een afzonderlijke verhandeling die ter publicatie wordt aangeboden dan wel een bundeling van reeds gepubliceerde studies waarvan het merendeel is verschenen in de drie jaren voorafgaand aan 1 mei 2012. In het laatste geval dient men tevens een nog ongepubliceerde, speciaal voor de prijsvraag geschreven, studie toe te voegen waarin de eerdere publicaties in een bredere academische context worden geplaatst.

Procedure

Om voor beoordeling in aanmerking te komen dienen de antwoorden in viervoud te worden ingezonden op een zodanig tijdstip, dat deze vóór 1 mei 2012, respectievelijk 1 mei 2011 in het bezit zijn van Directeuren van Teylers Stichting, Spaarne 16, 2011 CH Haarlem. Antwoorden die na die datum binnengekomen zijn zullen niet in behandeling worden genomen. De antwoorden moeten in het Nederlands, Frans, Duits of Engels zijn gesteld. Ingevolge de bepalingen van Teylers testament mogen ze niet de naam van de auteur vermelden. Zij moeten slechts met een spreuk zijn ondertekend. Bij de inzending dient een verzegeld couvert te zijn ingesloten, met dezelfde spreuk als opschrift en bevattende naam en adres van de schrijver. Opdat de inzenders niet langer dan nodig is in het onzekere blijven van de uitslag van de beoordeling, indien deze niet tot bekroning heeft geleid, dient men, behalve het verzegeld couvert, nog een open couvert toe te voegen, bevattende de naam van een vertrouwenspersoon, met volledig adres, tot wie de Stichting zich eventueel door correspondentie kan wenden.

Beoordeling

De beoordeling vindt plaats door de leden van het Godgeleerd Genootschap (prof. dr. H.L. Beck, dr. A.G. Hoekema, dr. V. Kal, prof. dr. M.J.J. Menken, prof. dr. E. Noort, mevr. prof. dr. E.G.E. van der Wall); zij zal binnen zeven maanden na de uiterste datum van indiening in de vorm van een voorstel aan Directeuren van Teylers Stichting worden megedeeld. Directeuren beslissen daarna binnen een maand, of het antwoord al dan niet bekroond zal worden. Deze beslissing is onherroepelijk. Alle deelnemers aan de prijsvraag zullen direct daarna door Directeuren op de hoogte worden gebracht.

De prijs

De prijs bestaat – indien naar het oordeel van Directeuren de omstandigheden dat gedogen – uit een gouden erepenning op de stempel des Genootschaps geslagen. Verder zullen vakbladen en pers van de bekroning worden verwittigd. Voorts stelt een stichting die onbekend wenst te blijven voor de prijsvragen 2008 en 2009 een bedrag van telkens € 4500

beschikbaar, uit te keren aan de inzenders van door Directeuren bekroonde verhandelingen ter besteding naar eigen keuze.

Publicatie

In het algemeen zullen de auteurs zelf voor publicatie van hun werk zorgen, daarbij vermeldende dat het door Teylers Stichting is bekroond. Indien gewenst kan de Stichting daarbij behulpzaam zijn.

Redacties van tijdschriften en andere instanties die de aandacht op deze prijsvragen willen vestigen, wordt dringend verzocht eventuele belangstellenden op de wenselijkheid van het aanvragen van de gedetailleerde folder te wijzen opdat zij aan alle hierboven vermelde bepalingen kunnen voldoen. *Het programma van het Genootschap is op aanvraag bij Directeuren van Teylers Stichting, Spaarne 16, 2011 CH Haarlem, jaarlijks kosteloos verkrijgbaar. Ook is het na te lezen op www.teylersmuseum.nl.*